

УДК 369.012

JEL classification: M41, D24, F18

Ліна ДЯКОВИЧ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОЇ ТА ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ РОЗРАХУНКУ ПЕНСІЙ В УКРАЇНІ

Анотація

Вступ. У період активного входження України до європейського економічного простору реформування пенсійної системи у державі стало необхідністю. Пенсійне забезпечення України вимагає глибокого реформування, починаючи з рівня нормативно-правової та законодавчої бази розрахунку пенсій. На перший план виходить удосконалення законів України, методики розрахунку та виплати пенсій для громадян. Важливим елементом є визначення категорій населення, які можуть претендувати на отримання пенсій за віком, через пільги та залежно від трудового стажу.

Мета. Мета статті полягає у дослідженні нормативно-правової та законодавчої бази розрахунку пенсій в Україні, змін у пенсійному забезпеченні України до проведення пенсійної реформи та після; визначенні основних напрямків удосконалення системи пенсійного забезпечення у частині нормативної та правової бази.

Методи. Основними методами, що використовуються у процесі дослідження, є аналіз, порівняння та історичний метод, оскільки законодавча база розрахунку пенсій розглядається у різні часові проміжки часу.

Результати. Нормативна та законодавча база для розрахунку пенсій в Україні – це складна система, котра включає, зокрема, такі як: Конституцію України, закони України, Трудовий кодекс України, постанови, Укази Президента, Міжнародні угоди та закони ЄСРП. Деякі з цих нормативних та законодавчих актів потребують перегляду та заміни відповідно до вимог часу та прогресу.

Визначено, що в Україні з 2017 р. активно впроваджується пенсійна реформа, яка покликана зменшити навантаження на працездатне населення та покращити життя пенсіонерів. Зокрема, зріс пенсійний вік, було переглянуто категорії населення, які можуть претендувати на пільгове пенсійне забезпечення, а також змінилася методика нарахування пенсії.

Зазначено, що нова пенсійна реформа, за ствердженням Міністерства соціальної політики України, покликана змінити на краще соціально-трудова та післятрудова відносини, збільшити податкові надходження через виведення з тіні заробітної плати, сформуванню системи соціальної справедливості при розрахунку пенсій.

© Ліна Дякович, 2019.

Визначено, що нормативна та законодавча база розрахунку пенсій на цьому етапі є застарілою та потребує змін. По-перше, створення робочої групи для розгляду пільгового призначення пенсій; по-друге, диференціювання мінімальної заробітної плати за галузевим чи професійним параметром; по-третє – збільшення розміру пенсії не лише на основі інфляції, а й на основі віку; впровадження солідарної умовно-накопичувальної системи оплати праці, а також один із основних пунктів – це прийняття нового Трудового та Пенсійного кодексів, що врегулювали б трудові та післятрудова відносини відповідно до вимог часу та прогресу.

Звернено увагу на те, що важливо також розглянути концепцію продовження трудового життя на законодавчому рівні та розробити систему бонусів для працівників, які пізно виходять на пенсію, надавати їм додаткові соціальні гарантії.

Встановлено, що на законодавчому рівні варто було б розглянути також можливості недержавного пенсійного страхування, створення накопичувальних пенсійних систем, а також дотримання принципу справедливості у розрахунку пенсій, а також розмір пенсії та вік, коли варто виходити на пенсію, варто корегувати на величину коефіцієнта сталості, який враховував би очікувану тривалість життя.

Перспективи. Подальші наукові дослідження у напрямку удосконалення нормативної та законодавчої бази розрахунку пенсій в Україні доцільно проводити у напрямку розробки Пенсійного кодексу та удосконалення вже існуючих законів, які безпосередньо стосуються нарахування, розрахунку та виплати пенсій для людей після закінчення трудового життя. Важливим кроком у реформуванні системи пенсійного забезпечення може стати диференціація мінімальних заробітних плат за галузями чи регіонами, виведення із тіні ринку праці та боротьба із заробітною платою «в конвертах», адже офіційна заробітна плата є основою для розрахунку пенсії.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійне законодавство, пенсійна реформа.

Формул: 0, рис.: 2, табл.: 0, бібл.. 10.

Актуальність теми. В останні роки Україна активно інтегрується у Європейський Союз. У рамках поступового входження її до співдружності відбуваються реформи в ключових соціальних сферах, зокрема, активно впроваджується нова пенсійна реформа, яка покликана перерозподілити кошти Пенсійного фонду. Нова методика розрахунку пенсій та визначення категорій населення, які отримають пенсійне забезпечення, покликана вирішити проблеми старіння населення України, з якими стикнулася держава. У 1990–2000-х рр. унаслідок різкого спаду народжуваності зменшилося покоління дітей та молоді до 30 років, а збільшилась кількість людей середнього та дорослого віку, оскільки кількість людей, які досягли пенсійного віку за останні роки, призводить до дефіциту Пенсійного фонду. На зміни у пенсійному забезпеченні впливають також міграційні процеси, які є не досить сприятливими для України, оскільки працездатне населення мігрує закордон, а частково повертається населення, яке досягло пенсійного віку. Населення України старіє, тому виникла потреба переглянути нормативно-правову та законодавчу базу розрахунку пенсій

та провести повномасштабну пенсійну реформу, щоб зробити пенсію достойною, яка б забезпечувала українцям «третього віку» можливість повноцінно жити після пенсійного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем, пов'язаних із пенсійним забезпеченням в Україні, займалися такі вчені, як: В. Адамовська [1], А. Іващенко [3], В. Мамчур [5], Г. Мастюгіна [7], О. Пищуліна [9], М. Шумило [10].

Незважаючи на безліч теоретичних та практичних напрацювань та досліджень вчених, питання удосконалення нормативно-правової та законодавчої бази щодо розрахунку пенсій досі залишаються актуальними.

Проблемні питання пенсійної реформи та методики розрахунку пенсій не потребують подальшого дослідження, а формування сильної нормативно-правової та законодавчої бази розрахунку пенсій є одним із пріоритетних завдань законодавчого органу України та Міністерства соціальної політики.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз основних нормативно-правових та законодавчих актів України, відповідно до яких відбувається розрахунок пенсій та розробка пропозицій із удосконалення та узгодження між собою їх змісту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пенсійне забезпечення в Україні здійснюється на основі нормативно-правових та законодавчих актів, які регулюють пенсійні відносини: визначають категорії громадян, які отримуватимуть пенсійну допомогу, встановлюють порядок розрахунку та виплати пенсії для різних категорій громадян. На рис. 1 наведені основні групи нормативно-правових та законодавчих актів, які мають прямий чи опосередкований вплив на систему пенсійного забезпечення в Україні.

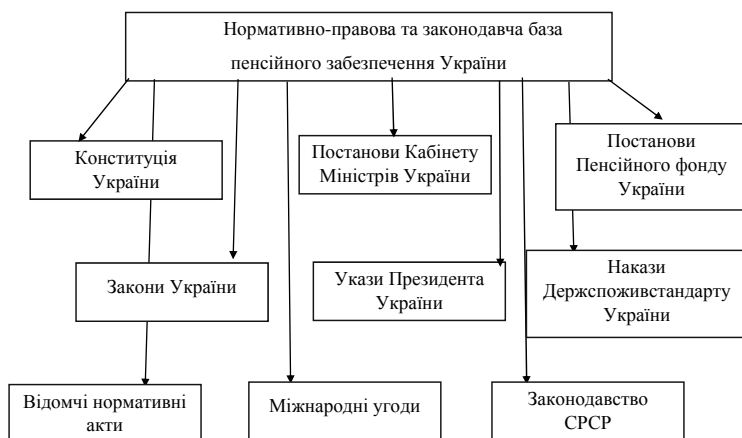

Рис. 1. Нормативно-правова та законодавча база пенсійного забезпечення в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [7].

Конституція України визначає право кожного на працю. В Основному законі, зокрема у ст. 46, встановлено право громадян отримувати пенсію у випадку настання непрацездатності через старіння, а також при втраті годувальника [4].

Згідно з Конституцією України держава гарантує кожному громадянину право на працю, задовольняє потреби у здобутті освіти, охороні здоров'я, підготовці кадрів, забезпечує мінімальний рівень заробітної плати, пенсії та інших соціальних виплат. На державному рівні соціальне страхування виступає важливою складовою соціальної політики [2].

Основними Законами України, які регулюють пенсійне забезпечення в Україні, є такі: Закон України № 1788-XII від 05.11.1991 р. «Про пенсійне забезпечення», Закон України № 1058-IV від 09.07.2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закон України № 889-19 від 10.12.2015 р. «Про державну службу» (набрання чинності відбудеться 01.05.2016 р.), Закон України № 3551-XII від 22.10.1993 р. «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Закон України № 1727-IV від 18.05.2004 р. «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», Закон України № 2109-III від 16.11.2000 р. «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», Закон України № 3723-XII від 16.12.1993 р. «Про державну службу», Закон України № 1767-III від 01.06.2000 р. «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною», Закон України № 2493-III від 07.06.2001 р. «Про службу в органах місцевого самоврядування», Закон України № 911-VIII від 24.12.2015 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» та інші, які опосередковано впливають на пенсійне забезпечення в Україні.

До основних постанов Кабінету Міністрів України, пов'язаних із пенсійним забезпеченням, відносять такі: Постанова КМУ № 36 від 16.01.2003 р. «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах», Постанова КМУ № 327 від 23.04.2012 р. «Про підвищення рівня соціального захисту населення», Постанова КМУ № 1381 от 28.12.2011 р. «Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення», Постанова КМУ № 112 від 25.03.2014 р. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань пенсійного забезпечення», Постанова КМУ № 583 від 12.10.1992 р. «Про затвердження нормативних актів з питань пенсійного забезпечення» та ін.

Указом Президента, який вплинув на пенсійне забезпечення в Україні, є Указ Президента України № 762 від 25.08.1996 р. «Про грошову реформу в Україні».

Питання пенсійного забезпечення регулюється такими постановами Пенсійного фонду: Постанова ПФУ №3-1 від 30.01.2007 р. «Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», Постанова ПФУ №10-3 від 06.04.2011 р. «Про затвердження Переліку та порядку подання документів, необхідних для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Постанова ПФУ № 4-5 від 23.04.1999 р. «Про затвердження Інструкції про порядок переказування пенсій громадянам, які виїхали за кордон, та виплати пенсій пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні».

Держспоживстандарт України затвердив «Класифікатор професій», «Абетковий показник професійних назв робіт».

Із нормативно-правової бази СРСР залишилися такі законодавчі акти, як: Закон України №803-XII від 01.03.1991 р. «Про зайнятість населення», Кодекс Верховної Ради УРСР № 322-VIII від 10.12.1971 р. «Кодекс законів про працю України», які давно потребують перегляду та змін.

У 2017 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій», у якому визначено таке:

- удосконалено солідарну систему пенсійного страхування, звільнено її від невластивих видатків;
- диференційовано розміри пенсій залежно від набутого страхового стажу та отриманого заробітку;
- замінено механізм відшкодування пільгових пенсій на сплату єдиного внеску;
- впроваджено єдині підходи до обчислення пенсій [6].

В Україні швидкими темпами відбувається пенсійна реформа на вимогу Європейського Союзу для покращення рівня життя пенсіонерів та зменшення навантаження на працездатне населення держави, чисельність якого невпинно зменшується. Розглянемо деякі зміни, які відбулися у 2018 р. та торкнулися законодавства, що стосується розрахунку пенсій.

З 1 січня 2018 р. Пенсійним фондом України відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 03.10.2017 № 2148-VIII (далі – Закон № 2148) проведені перерахунки пенсій, а саме:

- особам, які досягли віку 65 років, мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу встановлено в розмірі 40% мінімальної заробітної плати (1489,20 грн.). Мінімальна заробітна плата, визначена законом про Державний бюджет України на 2018 р., становить 3723 грн.;
- проведено перерахунки раніше призначених пенсій шляхом встановлення максимального розміру пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) на рівні десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність, – 13730 грн. [2].

Починаючи з 01 січня цього року право на призначення пенсії за віком за наявності страхового стажу не менше 25 років мають чоловіки після досягнення ними віку 60 років та жінки після досягнення ними:

- 58 років – які народилися з 1 квітня 1959 р. по 30 вересня 1959 р.;
- 58 років 6 місяців – які народилися з 1 жовтня 1959 р. по 31 березня 1960 р.;
- 59 років – які народилися з 1 квітня 1960 р. по 30 вересня 1960 р.;
- 59 років 6 місяців – які народилися з 1 жовтня 1960 р. по 31 березня 1961 р.;
- 60 років – які народилися з 1 квітня 1961 р. по 31 грудня 1961 р.

Наявність необхідного страхового стажу визначається на дату досягнення відповідного пенсійного віку. Якщо пенсійний вік виповнився до 01.01.2018 р., право на пенсію визначається за наявності страхового стажу не менше 15 років по 31 грудня 2017 р.

При призначенні пенсії застосовується величина оцінки одного року страхового стажу в розмірі 1%.

Для визначення права на призначення пенсії згідно із ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» до страхового стажу включаються періоди:

1) ведення підприємницької діяльності із застосуванням спрощеної системи оподаткування, а також із застосуванням фіксованого податку:

а) з 1 січня 1998 р. по 30 червня 2000 р. включно, що підтверджуються довідкою про реєстрацію як суб'єкта підприємницької діяльності;

б) з 1 липня 2000 р. по 31 грудня 2017 р. включно, за умови сплати страхових внесків (єдиного внеску) незалежно від сплаченого розміру (крім випадків звільнення від сплати єдиного внеску);

2) проходження військової служби з 01 січня 2004 р. по 31 грудня 2017 р. включно;

3) перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами з 1 січня 2004 р. по 30 червня 2013 р. включно, що підтверджується наказом про надання такої відпустки.

4) перебування у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею шестирічного віку з 1 січня 2004 р. по 31 грудня 2004 р., що підтверджується свідоцтвом про народження дитини.

Відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 р. № 796-ХІІ дружинам (чоловікам), які втратили годувальника із числа учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, віднесених до категорії 1, пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від причинного зв'язку смерті з Чорнобильською катастрофою [8].

У Міністерстві соціальної політики України зазначають, що основні засади пропонованої пенсійної реформи це: реформування соціально-трудова та після трудових відносин; виведення із тіні заробітної плати, через посилення мотивації сплачувати податки; формування системи соціальної справедливості при розрахунку пенсій; розширення охоплення пенсійним страхуванням зайнятого населення.

На рис. 2 представлено порівняльну характеристику змін, які відбулися у результаті проведення реформи.

Аналізуючи рис. 2, за словами В. Адамовської, основними змінами, які очікуються після реформи, є такі:

– зростання необхідного страхового стажу для отримання пенсії із 15 до 25 років;

– після реформи зміниться коефіцієнт розрахунку пенсій, якщо до реформи розраховувався індивідуальний коефіцієнт страхового стажу, який залежав від кількості місяців страхового стажу та коефіцієнту заробітної плати, який залежав від фактичної заробітної плати, то при розрахунку коефіцієнту страхового стажу після реформи він залежатиме від оцінки страхового стажу, фактичної заробітної плати та середньої заробітної плати по Україні;

– ліквідуються пенсія за вислугу років (залишиться тільки для деяких категорій населення);

– на 11% має зрости гарантована пенсія, а також відмінять 15% зниження пенсій для працюючих пенсіонерів [1, 66–70].

До реформи	Після реформи
Право на пенсію за віком мали: чоловіки та жінки після досягнення ними 60 років за стажу роботи не менше 15 років. Для жінок було поетапне «м'яке» підвищення пенсійного віку: починаючи з 55 років для жінок, народжених до 30 вересня 1956 р., і щорічно на півроку вік збільшувався до 60 років для жінок, народжених після 1 квітня 1961 р. Розмір пенсії залежав від тривалості стажу та розміру заробітної плати, з якої сплачувалися страхові внески	Відповідно до запропонованої урядом реформи пенсійний вік залишається на рівні 60 років для людей, які матимуть страховий стаж 25 років
Для обчислення пенсії для кожного пенсіонера визначався індивідуальний коефіцієнт страхового стажу (залежно від кількості місяців страхового стажу) та коефіцієнт заробітної плати, який визначався шляхом ділення фактичної заробітної плати застрахованої особи на середню заробітну плату в Україні за відповідний період у розрізі кожного місяця. Раніше, починаючи з 01.01.2004 р., до страхового стажу зараховувалися періоди, за які до Пенсійного фонду сплачувалися страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок	Розмір пенсії рахуватиметься без огляду на статус та місце роботи. Відбуватиметься це з трьох показників 1. Середня заробітна плата в Україні за три роки. 2. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати (співвідношення розміру отримуваної зарплати та середньої зарплати, з якої сплачувалися внески). Про нього можна дізнатися у Пенсійному фонді. 3. Коефіцієнт страхового стажу визначається як добуток стажу роботи особи та величини оцінки одного року страхового стажу. Нині ця величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1,35, а з 1 січня 2018 р. зменшиться до одиниці. У 63 роки на пенсію можуть виходити ті особи, які мають 15 років страхового стажу на 1 січня 2018 р. З 2018 р. в 65 років вийти на пенсію зможуть ті особи, які на 1 січня 2019 р. матимуть від 15 до 16 років страхового стажу. Особам без страхового стажу в 15 років, призначать державну соціальну допомогу в 65 років
Призначення пенсій за вислугу років мали працівники освіти, сфери охорони здоров'я, соціального захисту та інших категорій	Пенсії за вислугу років ліквідують, залишивши пільговий вихід на пенсію тільки для деяких категорій населення
Сума мінімальної пенсії до прийняття пенсійної реформи становила 1312 грн.	Після прийняття пенсійної реформи Верховною Радою мінімальна гарантована пенсія в Україні підвищиться на 11% і складе 1452 грн.
15% зниження пенсії для працюючих пенсіонерів	З жовтня 2017 р. уряд пропонує скасувати 15-відсоткове зниження пенсій працюючим пенсіонерам

Рис. 2. Порівняльна характеристика основних положень у сфері пенсійного забезпечення до та після впровадження пенсійної реформи [1]

На думку Г. Мостюгіної, після впровадження пенсійної реформи та зміни методики розрахунку коефіцієнту страхового стажу важливим моментом стане офіційне працевлаштування та прозора заробітна плата. Лише при офіційному працевлаштуванні гарантується отримання страхового стажу при розрахунку пенсії. Працівники будуть зацікавлені в отриманні офіційних трудових доходів у повному розмірі, оскільки від розміру заробітної плати впродовж трудової діяльності залежить розрахунок пенсійних доходів при досягненні відповідного пенсійного віку та страхового стажу. Зміна розрахунку пенсії має у майбутньому змінити ставлення працівників до працевлаштування, тобто наймані працівники будуть вмотивовані до офіційного працевлаштування та до отримання офіційних трудових доходів [6].

Проаналізувавши законодавчу та нормативну базу пенсійного забезпечення в Україні, пропозиції науковців з їх удосконалення, ми прийшли до висновків, що для покращення пенсійної реформи в Україні необхідно:

– створення робочої групи, основним завданням якої був би перегляд пільг, що визначаються під час призначення пенсій;

– підготувати проект закону, де б було передбачено перерозподіл пенсійних внесків від роботодавців та створення комісії з підготовки колективної угоди між роботодавцями та трудовим колективом;

– визначити диференційовану мінімальну заробітну плату різну для різних секторів економіки та розглянути можливості регіональних відмінностей між мінімальними заробітними платами;

– передбачити підвищення розмірів пенсії з урахуванням не лише інфляції, а й на основі віку та закріпити це на законодавчому рівні;

– розробити та впровадити Кодекс законів України про пенсійне страхування, у якому систематизувати пенсійне законодавство, розробити уніфіковані методологічні підходи до правового регулювання у сфері пенсійного забезпечення, чітко й однозначно вирішити питання преференцій та пільг для різних категорій громадян;

– внести зміни до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», якими впровадити солідарну схему умовно-накопичувального типу та провести такі реформи:

1) скоригувати параметр середньої останньої заробітної плати всіх застрахованих працівників, що застосовується для коригування заробітної плати в цілях обчислення пенсії. У формулу для визначення розміру пенсії включити заробітну плату за весь період оцінки;

2) впровадити коефіцієнт сталості та відповідно до нього коригувати пенсійний вік та вимоги щодо страхового стажу, враховуючи збільшення очікуваної тривалості життя;

3) підвищити компенсацію за пізній вихід на пенсію.

– у найближчий час прийняти новий Трудовий кодекс України, який відповідав би вимогам часу та прогресу.

Висновки. Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити такі висновки:

1. Нормативно-правова та законодавча база України щодо розрахунку пенсій, яка включає: Конституцію України, Закони України, накази Президента України, накази управління Пенсійним фондом України, міжнародні угоди, Трудовий кодекс України, нормативно-правові акти, які залишилися ще з часів СРСР, потребують удосконалення змісту та узгодженості між собою, відповідно до вимог Пенсійної реформи.

2. Основними змінами щодо розрахунку пенсій, які потрібно внести у законодавство України, можна вважати такі: перегляд та прийняття нового Трудового кодексу України, який відповідав би сучасному ринку праці; впровадження диференційованої (регіональної чи галузевої) мінімальної заробітної плати; на законодавчому рівні закріплення пільг працівникам за пізній вихід на пенсію; перегляд пільг та привілеїв, які надаються при виході на пенсію; при розрахунку пенсій врахування усього трудового стажу та заробітку за весь трудовий період; продовження політики виведення зайнятості та заробітної плати із тіні з метою забезпечення нормального рівня пенсії для пенсіонерів, які сплачували страхові внески впродовж трудового життя; систематизація і узагальнення законодавства у єдиний Пенсійний кодекс України, в якому чітко визначити умови виходу на пенсію, пільги та компенсації для населення, яке вийшло із працездатного віку, шляхом старіння.

Перспективи подальших досліджень. Мають бути пов'язані з емпіричним аналізом результатів проведеного реформування.

Література

1. Адамовська В. С. Реформування законодавства в сфері пенсійного забезпечення. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 3. С. 66–70.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій : Закон України // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2148119>.
3. Іващенко А. Порівняльний аналіз законопроектів щодо підвищення пенсій (№ 6614, № 6614-1, № 6614-2, № 6614-3, № 6614-4, № 6614-5) / за ред. В. М. Мязарчук. URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/2017-08-07>.
4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : зі змінами згідно із Законом України № 2222 від 8 груд. 2004 р. Київ : Парламен. вид-во, 2005. – 98 с.
5. Мамчур В. Інституційні фактори розвитку системи накопичувального пенсійного забезпечення. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/64.pdf.
6. Мастюгіна Г. Скільки років страхового стажу потрібно мати для виходу на пенсію. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/02/09/32267183/>.
7. Офіційний сайт «Пенсійний калькулятор». URL: <https://pensia.ua/ua/baza-znan/normativno-zakonodavcha-baza>.
8. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>.
9. Пищуліна О. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії. URL: <http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-PENSII.pdf>.
10. Шумило М. М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2016. 680 с.

References

1. Adamovskaya V.S. (2018). Reformuvannia zakonodavstva v sferi pensiinoho zabezpechennia [Reforming the legislation in the area of pension provision] [Text] / V. S. Adamovska, I. I. Sidorova // Investments: practice and experience. – Kyiv. – No. 3. – P. 66-70 [in Ukrainian].
2. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pidvyshchennia pensii: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Pensions”]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2148119> [in Ukrainian].
3. Ivashchenko A. (2017). Porivnialnyi analiz zakonoproektiv shchodo pidvyshchennia pensii [Comparative analysis of bills on raising pensions] (в «- 6614, в» - 6614-1, в «- 6614-2, в» - 6614-3, в «- 6614-4, в» - 6614-5) / ed. V. M. Mizarchuk. URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/2017-08-07> [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy : pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 cherv. 1996 r. : zi zminamy zghidno iz Zakonom Ukrainy № 2222 vid 8 hrud. 2004 r. [Constitution of Ukraine: adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada

- of Ukraine on June 28. 1996: as amended by the Law of Ukraine No. 2222 of 8 December. 2004]. Kyiv: Parliament. View, 2005. – 98 p. [in Ukrainian].
5. Mamchur V. Instytutsiini faktory rozvytku systemy nakopychuvalnoho pensiinoho zabezpechennia [Institutional factors of the system of accumulative pension provision] / V. Mamchur. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/64.pdf [in Ukrainian].
 6. Matusyugina G. (2018). Skilky rokiv strakhovoho stazhu potribno maty dlia vykhodu na pensiiu [How many years of insurance experience you need to have for retirement] / G. Mastyugina. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/02/09/32267183/> [in Ukrainian].
 7. Ofitsiynyi sait «Pensiynyi kalkuliator» [Official site “Pension Calculator.”]. URL: <https://pensia.ua/ru/baza-znan/normativno-zakonodavcha-baza> [in Ukrainian].
 8. Ofitsiynyi sait Pensiinoho fondu Ukrainy [Official site of the Pension Fund of Ukraine]. URL: <https://www.pfu.gov.ua/> [in Ukrainian].
 9. Pyshchulina O. (2017). Finansovi, sotsialni ta pravovi aspekty pensiinoi reformy v Ukraini. Svitovy dosvid ta ukraïnski realii [Financial, social and legal aspects of pension reform in Ukraine. World experience and Ukrainian realities] / O. Pyshchulina, O. Koval, T. Burliy. URL: <http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-PENSII.pdf> [in Ukrainian].
 10. Shumilo MM (2016). Pravovidnosyny u sferi pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Relation ship in the field of pensions in Ukraine]: monograph. - Kyiv: Nika-Center. – 680 p. [in Ukrainian].

Редакція отримала матеріал 22 березня 2019 р.